

ЦИВИЛИЗАЦИЯТА НА ГАРАМАНТИТЕ

Онези, на които се наложи да прекосяват Сахара в района на либийската провинция Фецан, едва ли подозират, че дълбоко под краката им съществува огромна (общата и дължина надминава хиляда мили!) подземна водоснабдителна система, очевидно изградена още в най-дълбока древност. Повечето от каналите са изсечени в скалите под пясъците и после покрити с каменни плочи. Чрез тях дъждовните води, стичащи се по склоновете на планините далеч на Юг, са се събирали в специални изкуствени резервоари и оттам са били прехвърляни в района на днешните оазиси, като Уади-ел-Аял например.

Кои са създателите на тези невероятни съоръжения

Известно е, че между 5000 и 1000 г.пр.н.е. значителна част от днешната територия на Сахара е представлявала плодородна савана, обитавана от безброй животни и птици и населена от негроидни племена, занимаващи се със земеделие и отглеждащи огромни стада едър рогат добитък. В края на третото хилядолетие преди новата ера обаче, в Северна Африка нахлуват далеч по-цивилизованите от тях гараманти, тайнствено племе от бели хора, разполагащи с метални оръжия и воюващи с колесници с впрегнати в тях четири коня. Според древногръцкия историк Херодот (първи споменал за тях), те идват от Мала Азия. Други учени пък ги смятат за част от така наречените ”морски народи”, извършили серия от дръзки нападения срещу Египет и по-късно оттеглили се в западна посока. Ако последната хипотеза се окаже вярна, гарамантите изглежда са били потомци на създателите на великата крито-микенска цивилизация в Древна Гърция.

Установявайки се първоначално по крайбрежието на днешна Либия, гарамантите постепенно се придвижват далеч на юг и, изтласквайки местното чернокожо население, поставят под свой контрол всички пътища от Централна Африка към Средиземно море. До началото на нашето столетие за тяхната империя, просъществувала почти хиляда и петстотин години на територията на днешна Сахара, не се знае почти нищо. Британският археолог Уолтър Оудни е първият, попаднал на следи от нея, изследвайки древноримски постройки в оазиса Герма, в района на Даваду. Днес е вече известно, че тъкмо тук се е намирала легендарната столица на гарамантите Гарма, до чиито стени някога стигнал пълководецът на Цезар Корнелий Балб. Въпреки победите му обаче, страната на гарамантите не била окупирана от римляните. Прекрасно разбирайки, че нито една армия не може да контролира ефикасно огромните пространства на централна Сахара, Цезар предпочита да сключи съюз с местните владетели, който между другото се запазва цели петстотин години.

Според Плиний, гарамантите контролиращи керваните от Централна Африка, били основните доставчици на слонова кост, златен пясък и роби за Римската империя, както и на екзотичните диви животни (сред тях хипопотами и жирафи) използвани в гладиаторските игри.

Проведените през 20-те и 30-те години на нашия век многобройни италиански археологически експедиции откриват над сто хиляди надгробни каменни могили, разположени в основите на крепостните стени на различни гарамантски градове, няколко внушително гробници на гарамантски владетели, развалините на столицата Гарма, нови разклонения на грандиозната подземна водоснабдителна система, стражеви кули и

крепости, разположени дълбоко в пустинята, както и многобройни други находки, позволяващи да си създадем известна представа за

Държавата на гарамантите

Управлявана от вождове и жреци, тя и нейната икономика се крепели на завоевателните набези и търговията (предимно с роби). С течение на времето гарамантската империя обхваща наистина огромни територии, които по онова време, съвсем не са приличали на сегашната пустиня. Десетки хиляди роби поддържаха водните тунели, обработвали градините и строели крепостите и кулите, контролиращи пътищата на керваните към сърцето на Черния континент. Заимствали доста неща от културата на съседен Египет, а по-късно от гръцките колонии в Северна Африка и римляните, гарамантите с право могат да се нарекат ”първите цивилизатори” на Сахара. Все още не е известно нищо за тяхната писменост, макар че такава е съществувала, ако се вярва на някои древни летописи, и като се имат предвид тесните връзки на гарамантската държава с Египет и Картаген, както и продължилният столетия съюз с Рим.

Верни на своите варварски култове, повлияни силно от древноегипетската религия, гарамантите в продължения на две столетия упорито се съпротивляват на християнизацията на Северна Африка започната от римляните, след като император Константин Велики обявил християнството за официална религия. Едва през 569, по времето на император Юстиниан, владетелят на гарамантите сключвайки поредния договор за съюз с Византия, се задължава да приеме и християнството заедно със своите поданици. Въпреки това, в границите на гарамантската държава почти не са открити остатъци от християнски базилики.

Жителите на големите римски градове по африканското крайбрежие Лептис Магна, Оеа или Сабрата редовно са посрещали натоварените с екзотични стоки кервани на гарамантите, идващи от Сахара. Според римските хроники, това били красиви, високи хора, с ”меден отенък” на кожата, елегантни и изящни, но страшни в яростта си по време на сражения.

Впрочем, независимо от съюза си с Рим (а по-късно и с Византия) гарамантите периодично извършвали набези срещу римските колонии в региона, за отблъскването на които римляните често били принудени да използват цели армии. Така, на една великолепа мозайка, открита в Лептис Магна от италианския археолог Салваторе Ауриджема, са изобразени пленени от легионите на империята гараманти – много по-високи от тогавашните римляни, с бронзови лица, дълги прави коси, орлови носове и къса остра брада.

В средата на VII век от н.е. гарамантската държава, надживяла Египет на фараоните и империите на Александър Македонски и Рим, внезапно се сблъсква с далеч по-жесток и коварен враг. Първите отряди на фанатизираните войни на Исляма, които през 642 превземат византийската провинция Египет, нахлуват и в нейните граници. Според средновековния летописец Ибн Халдун, през 668 арабският пълководец Окба ибн Нафи се установява в Сирт, на средата на пътя между Бенгази и Триполи. При един от набезите срещу местното племе ”уадани”, арабите научават за разположената на юг държава на гарамантите. Само след няколко месеца армията на Окба е вече пред стените на столицата Гарма. Ибн Халдун разказва, че владетелят на града бил пленен с измама и веднага изпратен в окови в Египет. Хилядолетната империя в пясъците рухва буквално за няколко месеца, а по-голямата част от жителите и са принудени да приемат исляма след като през 717 халифът Омар II окончателно отменя свободата на вероизповедание в завоюваните от арабите земи. Малка част от гарамантите

намират убежище в Европа, други бягат в най-западната римска провинция Мавритания и оттам се прехвърлят на Канарските острови, формирайки особена каста сред местното население – ”гуанчите”, съхранила се чак до повторното откриване на архипелага от европейците през XIV век.

Според повечето изследователи, липсата на сериозна съпротива срещу арабското нашествие се дължи на няколко причини. От една страна, пясъците на непрекъснато напредващата пустиня постепенно поглъщат някога цветущите градини и пасбища на гарамантите. От друга, разпадането на Римската империя прекъсва и търговията с Централна Африка, която в продължение на векове е била основен източник на доходи за владетелите на Гарма и другите гарамантски градове. В настъпил хаос, ислямското нашествие се оказва решаващо за рухването на древната цивилизация в центъра на Сахара.

Въпреки нейния крах обаче, и независимо от насилственото ислямизиране, значителна част от гарамантите съумяват да избегнат арабизацията и оцеляват като самостоятелна народност чак до наши дни. Първото доказателства за това са изследванията на италианския антрополог Серджи, който изучавайки черепите намерени в древните гарамантски гробници, открива, че те напълно съвпадат с тези на съвременните туареги. Според него и едните, и другите принадлежат към един и същи расов тип. Впрочем, още първите европейци предприели пътувания в Сахара, отбелязват разликата между туарегите и всички останали пустинни племена. Туарегите са значително по-високи от арабите и берберите. Цветът на кожата им има същия меден отенък, както този на изобразените на фреските в Лептис Магна гараманти. Разговорният език на туарегите (известен като ”темайег”) не прилича на никой от езиците на съседните народности. Известно е също, че те са имали още един ”свещен” език – наричан ”тефинаг”, който при това е бил писмен, но който днес е напълно забравен. Социалната структура на туарегите почти напълно съвпада с онази на древните гараманти, а традиционното им доскоро оръжие – копие, щит и кинжал, е същото като онова, което според византийския историк от VI век Корип, гарамантите използвали при своите набези. Освен това, те рязко се различават от арабите, както и от всички околни народности, изповядващи исляма, по високият статут на жената в тяхното общество.

Подобно на далечните си предшественици, в продължения на дълги столетия, тази ”рицари на пустинята” са контролирали пътищата на керваните през Сахара. Напоследък, изграждането на модерни асфалтирани магистрали, както и разработката на нефтените залежи в региона, ги изтласкват в най-непригодните за живот части на пустинята. Където и днес живеят по-същия начин, по-който и далечните им прадеди, дошли по тези места преди няколко хиляди години и създали една от най-загадъчните цивилизации на планетата.

Себе си тези коренни жители на Северна Африка наричат **имошаг, имошаг - свободни хора**. При тях няма материални ценности, те цял живот са волни деца на пустинята и единственото, което имат като вещ, е шатра